

Autor nie ogranicza się jedynie do przedstawienia treści kolejnych uchwał, ale osadza je w realiach funkcjonowania społeczności miejskiej, dążąc do naświetlenia okoliczności, które spowodowały wydanie określonych decyzji. Praca nie stanowi zatem jedynie wyliczenia norm prawnych, stanowią one podstawę dla przedstawienia dziejów społeczności Lublina. Ponadto przepisy lubelskie zostały odniesione do analogicznych regulacji krakowskich i poznańskich – porównaniu tych ostatnich z lubelskimi autor poświęcił ostatni rozdział pracy.

Również trzy drobniejsze szkice zasługują na uwagę. Zawierają bowiem dane ważne nie tylko dla historyków, tak „ogólnych”, jak i historyków prawa, ale także dla badaczy dziejów języka polskiego. Traktują o transakcjach, czynnościach prawnych, funkcjonowaniu społeczności miejskich w ramach prawa, ale także o zachodzących w miastach procesach społecznych, których odzwierciedlenie stanowią wpisy w aktach miejskich.

Ogólna ocena recenzowanego zbioru jest pozytywna. Wszystkie szkice przynoszą szereg interesujących – wyjętych z ksiąg miejskich – informacji o różnych aspektach życia tak konkretnych mieszczan miast polskich, jak i całych społeczności. Prace dobrze przysłużą się badaczom zainteresowanym problematyką miejską w rozmaitych jej odcieniach i pozwolą na pogłębienie badań nad kulturą prawną, funkcjonowaniem prawa czy, wreszcie, życiem codziennym mieszczan.

ŁUKASZ GOŁASZEWSKI (Warszawa)

W kręgu historii doktryn politycznych i prawnych oraz konstytucjonalizmu. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Sylwestrzaka. Pod red. Dariusza Szopera. „Gdańskie Studia Prawnicze” tom XXVII, 2012, ss. 270.

Księgi pamiątkowe, pisane z okazji jubileuszy koryfeuszy nauki, to dziś stały gatunek literatury naukowej, zwyczaj akademicki przejęty z uniwersytetów niemieckich. Pierwsze tomy na ziemiach polskich zostały wydane ku czci profesorów Uniwersytetów Jana Kazimierza i Jagiellońskiego na przełomie XIX i XX wieku. Są dziś zjawiskiem mniej rzadkim i per saldo pozytywnym, bo wzbogacają życie dyscypliny, podkreślają ciągłość w środowiskach naukowych, przypominają dzieło Mistrzów, odzwierciedlają krąg ich wpływu, dają asumpt do zadumy nad drogami, które mogą czy powinny prowadzić dyscyplinę w przyszłość, poświadczają więzi między badaczami, wyrażają integrację dyscypliny i rolę prac zespołowych. Poznawcza wartość ksiąg jubileuszowych nie jest oczywiście jednaka; zależy w dużej mierze od naukowego formatu jubilatą i jego zasług w kształtowaniu rangi dyscypliny. To z kolei decyduje o nazwiskach autorów, którzy z jubilatą czują się związani – czy to z uwagi na wspólną tematykę badań, czy to z powiązań emocjonalnych. Największe zainteresowanie budzą te tomy, w których partycypuje wspólnota wielopokoleniowa z silną grupą nie tylko współpracowników, kolegów i przyjaciół, ale także uczniów jubilatą, często dopiero inauguracyjnych naukową karierę.

Wszystkie te walory wyróżniają tom poświęcony Profesorowi Andrzejowi Sylwestrzakowi w siedemdziesiąte urodziny, redagowany przez Dariusza Szpopera i wydany jako XXVII tom renomowanych „Gdańskich Studiów Prawniczych”. Jubilat rozpoczynał swą naukową drogę w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, gdzie w 1964 r. obronił napisaną pod kierunkiem profesora Andrzeja Burdy rozprawę doktorską na temat poglądów Rousseau i Mably’ego na ustrój Polski w XVIII w., a następnie – w 1973 r. – habilitował się na podstawie studiów nad strukturą aparatu państwowego RP na tle ówczesnego konstytucjonalizmu państw Europy Środkowo-Wschodniej i Południowej. Po przekroczeniu formalnego progu samodzielności naukowej Andrzej Sylwestrzak związał się z Wydziałem Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego. W 1981 r. został dziekanem, który z powodzeniem przeprowadził swój Wydział przez stan wojenny i stworzył fundament jego dalszego – także materialnego – rozwoju. W roku 1989 został profesorem nadzwyczajnym, w 1994 r. – profesorem zwyczajnym. Po przejściu na emeryturę profesora Donalda Steyera objął Katedrę Historii Państwa i Prawa Polskiego. Od 1999 r. jest profesorem Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, piastując w nim stanowisko kierownika Zakładu Prawa Konstytucyjnego. W ciągu wieloletniej owocnej pracy na uniwersytetach polskich stał się autorytetem naukowym jako teoretyk państwa, historyk ustroju i prawa oraz historyk idei, także jako nauczyciel akademicki (autor wielokrotnie wznawianego podręcznika historii doktryn politycznych i prawnych) i aktywny uczestnik życia naukowego.

W recenzowanym tomie „Gdańskich Studiów Prawniczych”, zatytułowanym *W kręgu historii doktryn politycznych i prawnych oraz konstytucjonalizmu*, sąsiadują z sobą teksty o nader zróżnicowanej tematyce, pochodzące od autorów z licznych ośrodków uniwersyteckich, a wytrawni badacze występują w nim obok przedstawicieli utalentowanej młodzieży naukowej. Otrzymujemy studia z zakresu prawa i etyki starożytności (Krzysztof Amielińczyk, Przemysław Dąbrowski, Marek Maciejewski), socjotechniki władzy i metodologii historii doktryn politycznych (Krystyna Chojnicka, Jolanta Gliniecka, Michał Jaskólski, Roman Tokarczyk, Maria Zmierzak), historii ustroju i prawa (Marian Kallas, Adam Lityński, Dorota Malec, Anna Machnikowska, Tadeusz Maciejewski), twórców idei (Dariusz Szpopera) i najliczniejsze teksty, dające obraz instytucji współczesnego konstytucjonalizmu polskiego, w kilku przypadkach z uwzględnieniem elementu porównawczego (Mariusz Bogusz, Dariusz Górecki, Krzysztof Grajewski, Anna Klimaszewska, Iwona Małajny, Ryszard M. Małajny, Anna Rakowska, Krzysztof Skotnicki, Paweł Sarnecki, Andrzej Szymt, Adam Wiśniewski, Jerzy Zajadło).

Tom rozpoczynają szkic biografii naukowej profesora Andrzeja Sylwestrzaka pióra Dariusza Szpopera oraz nader niekonwencjonalne – powiedzielibym: mało profesjonalne – zestawienia osiągnięć Jubilata, wszystkie autorstwa Jacka Wałdocha: bibliografia prac naukowych, udział w konferencjach naukowych i nagrody od 2001 r., promotorstwo doktoratów. W zakończeniu Andrzej Szymt zamieszcza obszerną informację o zmianach organizacyjnych i personalnych, jakie dokonały się na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego w roku 2011, zaś były profesor Uniwersytetu w Linz drukuje swój odczyt w Gdańsku, *Was kann der Jurist aus der Geschichte lernen?*

Redaktorowi i autorom książki jubileuszowej należą się słowa podziękowania za wkład w piękny jubileusz Profesora Andrzeja Sylwestrzaka.

HENRYK OLSZEWSKI (Poznań)

Testamenty szljachty i mjaszczan drugoj palowy XVI st., wyd. A.F. Aleksandrawa, V.U. Babkowa, I.M Bober, Belarusskaja Encykłapedyja imja Petrusja Brouki, Minsk 2012, ss. 671.

Do rąk czytelnika trafił przepięknie wydany tom zawierający 116 aktów ostatniej woli szlachty (104) i mieszczan (12) z terenów dawnego Wielkiego Księstwa Litewskiego. Edycja ta została zrealizowana wysiłkiem pracowników Państwowego Archiwum Historycznego Białorusi w Mińsku: Volhi U. Babkowej, Iriny M. Bober oraz Albiny F. Aleksandrawaj. Tom zawiera rezultaty ponaddziesięcioletniej, żmudnej, wymagającej wręcz benedyktyńskiej cierpliwości, kwerendy w księgach grodzkich, ziemskich i magistrackich. Biorąc pod uwagę znaczny wzrost zainteresowania w nauce Ukrainy i Litwy aktami ostatniej woli sporządzonymi na terenach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej, a także bogatą akcją wydawania testamentów z terenów Korony prowadzoną przez polskich historyków, przedsięwzięcie białoruskich badaczy należy ocenić bardzo pozytywnie. Pomysł wydawców jest tym bardziej uzasadniony, że najstarsze tego typu inicjatywy sięgają XIX w. i początku XX w., tj. działalności Wileńskiej Komisji Archeograficznej, Iwana Sprogisa czy – nieco później – pracy Ottona Hedemanna. W połowie XX w. wydano fragmenty testamentów w tomie *Belorussija w epochu feodalizma*¹. W ostatnim czasie pojedyncze dokumenty publikowano w wydawanym przy mińskim archiwum periodyku „Archivaryus”; wydawali je także inni białoruscy badacze, m.in. Zmicer Jackiewicz, Natalia Sliż.

Wstęp pióra Volhi Babkowej przedstawia ogólne zasady testowania w Wielkim Księstwie Litewskim w drugiej połowie XVI stulecia, a także podaje dane na temat literatury przedmiotu oraz dotychczasowych edycji testamentów ze wschodnich obszarów dawnej Rzeczypospolitej. Zasady testowania określiły Statuty Litewskie. Akty ostatniej woli wpisywano do ksiąg ziemskich, grodzkich i miejskich w celu ich uwierzytelnienia, a także umożliwienia pobierania z nich odpisów. Ten ostatni aspekt był szczególnie istotny dla spadkobierców i kolejnych pokoleń potomków testatora, którzy niejednokrotnie musieli walczyć o swoje dziedzictwo. Należy podkreślić, że wpis do ksiąg urzędowych miał charakter zalecenia. Testament nie wniesiony do akt pozostawał dokumentem ważnym pod względem prawnym, jeśli tylko był ostatnim sporządzonym przez testatora przed śmiercią. Recenzowany zbiór testamentów odzwierciedla praktykę wnoszenia testamentów w II połowie XVI w. przede wszystkim do ksiąg ziemskich, jako uprawnionych do wpisów dotyczących spraw ziemi szlacheckiej. Od XVII w. przywilej wieczystości uzyskiwały księgi grodzkie i to do nich z biegiem czasu zaczęło trafiać *gros* testamentów. Poza tym do tych ostatnich ksiąg

¹ *Belorussija v epochu feodalizma*, Minsk 1959, t. 1, Minsk 1960, t. 2.